

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA O'QITISH METODLARI

Djanxodjaev Nursultan
Qoraqalpoq davlat universiteti

Rezyume: Zamonaviy ta'limda ta'lim muassasalaridagi o'qitish sifatini ta'minlashga qaratilgan tizimli islohotlar zamirida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahorati, ularning zamonaviy ta'lim va innovatsion texnologiyalar, ilg'or xorijiy tajribalarni o'zlashtirish borasidagi zamonaviy bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish dolzarb vazifalardan sanaladi. Mamlakatimizda pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonini modernizatsiyalash, sohadagi zamonaviy rivojlanish tendentsiyalari, ilg'or xorijiy tajribalar va innovatsion yondashuvlar asosida ta'lim mazmuni va o'qitish sifatini takomillashtirish muhimligi sababli u davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan.

Kalit sózlar: Metod, o'qitish metodi, og'zaki, amaliy, ko'rsatmalilik, induksiya, deduksiya, analogiya, reprodaktiv, produktiv metodlar, izohli illyustrativ metod, qisman izlanish, bilimlarni muammoli bayon etish, didaktik o'yinlar, mustaqil ishlar va hokazo...

BASLAWISH KLASSLARDA MATEMATIKANI OQITIW METODLARI

(Djanxodjaev Nursultan) Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

Rezyume: Zamanagóy tálimde tálim mákemelerindegi oqitiw sapasın támiyinlewge qaratılǵan sistemalı reformalar zamirida bolajaq oqitiwshılardıń kásiplik uqıwı, olardıń zamanagóy tálim hám innovciyalıq texnologiyalar, aldınıǵı shet el tájiriýbelerdi ózlestiriw boyınsha zamanagóy bilim, kónlikpe hám ilmiy tájiriýbelerin rawajlandırıw aktual wazıypalardan esaplanadı. Mámleketimizde pedagog kadrlardı tayarlaw procesin modernizaciyalaw, tarawdaǵı zamanagóy rawajlanıw tendentsiyaları, aldınıǵı shet el tájiriýbeler hám innovciyalıq jantasıwlar tiykarında tálim mazmunı hám oqitiw sapasın jetilistiriw zárúrligi sebepli ol mámleket siyosatı dárejesine kóterilgen.

Gilt sózler: metod, oqitiw metodi, awizeki, a'meliy, ko'rsetpeli, induksiya, deduksiya, analogiya, reprodaktiv, produktiv metodlar, túsindirmeli illyustrativ metod, erkin izleniw, bilimlerde mashqalalı bayanlaw, didaktik oyınlar, ózbetinshe jumıslar hám taǵı basqa...

METHODS OF TEACHING MATHEMATICS IN PRIMARY GRADES

(Djankhodjaev Nursultan). Karakalpak State University

Resume: During the systematic reforms aimed at ensuring the quality of teaching in educational institutions in modern education, the development of the professional skills of future teachers, their modern educational and innovative technologies, modern knowledge, skills and skills in mastering advanced foreign experiences are considered among the urgent tasks. Due to the importance of

modernizing the process of training pedagogical personnel in our country, improving the content of education and the quality of training on the basis of modern development trends in the field, advanced foreign experiences and innovative approaches, it has been elevated to the level of Public Policy.

Keywords: Method, teaching method, verbal, practical, demonstrative, induction, deduction, analogy, reproductive, productive methods, explanatory illustrative method, partial search, problematic statement of knowledge, didactic games, independent works, etc...

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

(Джанходжаев Нурсултан) Каракалпакский государственный Университет

Аннотация: В ходе системных реформ, направленных на обеспечение качества преподавания в образовательных учреждениях в условиях современного образования, учитываются развитие профессиональных навыков будущих учителей, их современные образовательные и инновационные технологии, современные знания, умения и навыки в освоении передового зарубежного опыта. среди неотложных задач. В связи с важностью модернизации процесса подготовки педагогических кадров в нашей стране, совершенствования содержания образования и качества подготовки на основе современных тенденций развития отрасли, передового зарубежного опыта и инновационных подходов он возведен в ранг уровень государственной политики.

Ключевые слова: Метод, метод обучения, словесный, практический, демонстративный, индукционный, дедукция, аналогия, репродуктивный, продуктивный методы, объяснительно-иллюстративный метод, частичный поиск, проблемное изложение знаний, дидактические игры, самостоятельные работы и т.д.

O'qitish metodi tushunchasi didaktika va metodikaning asosiy tushunchalaridan biri. O'qitish metodi tushunchasiga olimlar tomonidan turli ta'riflar berilgan. O'qitish metodi bu o'qituvchi va o'quvchining birgalikdagi faoliyati bo'lib, uning evaziga o'quvchilar bilim, malaka va ko'nikmalarni egallab oladilar. O'quvchilarning dunyoqarashi shakllanadi, hayotga va mehnatga tayyorlanadi. Shunday qilib, o'qitish metodlari o'zlashtirish, tarbiyalash va rivojlanish kabi uchta asosiy vazifani bajaradi. O'qitish metodlaridan, ta'limning yangi mazmuniga, yangi vazifalariga mos keladiganlariga ongli tanlab olish uchun oldin hamma o'qitish metodlarini tasniflashni o'rganib chiqish zarur. Matematika metodikasiga doir tadqiqotlarda boshqa metodlardan ham foydalaniladi. Odatda bu metodlarning hammasidan birgalikda foydalanish, bu xil natijalarning ishonchli bo'lishini ta'minlaydi. Hozirgi zamon didaktikasida o'qitish metodlari tasnifida har xil yondoshish mavjud [1].

Metodga nisbatan turlicha munosabat kelib chiqib metodning o'ziga ham turlicha ta'rif berganlar. Masalan: L.N.Skatkin metodga qo'yidagicha ta'rif beradi. "O'qitish metodlari - bu darsda o'quvchilarning bilish faoliyatlarini tashkil etish usullaridandir" Bu fikrga kuchli psixolog I.YA.Lerner ham qo'shiladi. Undan tashqari

metodist Nekandarov o'zining doktorlik dissertatsiyasida o'qitish metodlariga qo'yidagicha ta'rif beradi: "O'qitish metodlari bu darsda o'quvchilarning o'qish faoliyatlarini boshlash usullaridir" Har ikkala ta'rif ham bir- biriga o'xshash o'quvchilarning o'quv faoliyatlarini tashkil etish va boshqarishga bag'ishlangan. Lekin keyinroq G.I.Shukinaning pedagogika kitobida o'qitish metodlariga qo'yidagicha ta'rif berilgan. "O'qitish metodlari bu darsda o'quv tarbiya maqsadlariga qaratilgan o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi ish faoliyatlaridir" Bu ta'rif bir nechta to'liq va mukammaldir. Chunki metod deganda ham o'qituvchi ham o'quvchi faoliyati birgalikda qaralayapti [2]

O'quv -bilish faoliyatini tashkil qilish metodlarini bir nechta gruppalariga bo'lib klassifikatsiyalash mumkin. I. O'quvchilar bilim oladigan manbalar bo'yicha, og'zaki, ko'rsatmali va amaliy metod (tushuntirish suhbat, hikoya, kitob bilan ishlash va h.k.); ko'rsatmali metodlar (atrof-tevaraqdagi predmet va xodisalarni kuzatish); II. O'quvchi fikrining yo'nalishi bo'yicha; induksiya, deduksiya va analogiya; metodlar. III. Pedagogik ta'sir o'quvchilarning o'qishda mustaqillik darajasi bo'yicha o'qituvchi boshchiligidagi bajariladigan o'quv ishi metodi; o'quvchilarning mustaqil ishlari metodi. IV. O'quvchilarning mustaqil aktivliklari darajasi bo'yicha; izohli -illyustrativ metod; reproduktiv metod; bilimlarni problemali bayon qilish metodi; qisman izlanish va tadqiq qilish metodi [3].

Og'zaki metodlar. Bunda qisqa muddat ichida hajmi bo'yicha eng ko'p axborot berish, o'quvchilar oldiga muamolar qo'yish, ularni hal qilish yo'llarini ko'rsatish imkonini beradi. a) Tushuntirish. Bilimlarni tushuntirish metodining mohiyati shundan iboratki bunda o'qituvchi materialni bayon qiladi, o'quvchilar esa uni tayyor holda qabul qilib oladilar. Material bayoni esa puxta, aniq, tushunarli, qisqa bo'lishi kerak. Boshlang'ich matematika kursining bir qator masalalarini qarashda bilimlarning izchil bayoni zarur. Masalan, Ko'p xonali sonni I xonali songa yozma bo'lish algoritmi ko'p xonali sonni I xonali songa yozma bo'lish algoritmini o'zlashtirish uchun izchil bayon zarurdir [4].

Suxbat - bu eng ko'p tarqalgan etakchi o'qitish metodlaridan biri bo'lib, darsning turli bosqichlarida, har xil o'quv maqsadlarida qo'llanilishi mumkin. Suhbat-bu o'qitishning savol-javob metodi, bunda o'qituvchi o'quvchilarning bilim-larini o'zlashtirishliklari va amaliy tajribalariga tayangan holda maxsus taxlangan savollar sistemasi va o'nga beriladigan javoblar yo'li bilan o'quvchilarni qo'yilgan ta'limiy va tar-biyaviy masalalarini hal qilishga olib keladi. O'qitishda suhbatning 2 xilidan, ya'ni katexizik va evristik suhbatdan foydalaniladi

Hikoya. O'qituvchining bilimlarini tushuntirishi hikoya shaklida amalga oshirilishi mumkin. Bundan asosan matematika tarixining rivojlarini o'lchov sistemalari rivojlanishi haqida tarixiy ma'lumotlarini berish uchun foydalaniladi. b) O'quvchilarning kitob bilan ishlashlari, -og'zaki o'qitish metodlarining ko'rinishlaridan biridir. Kitob muhim bilim manbaalaridan biridir. O'qish jarayonining hamma bosqichlarida darslik va kitob bilan ishlash amalga oshiriladi.

O'qitishning ko'rsatmali metodlari – o'quvchilarga kuzatishlar asosida bilimlar olish imkonini beradi. Kuzatish hissiy tafakkurning faol shaklidir, bundan o'qitishda, ayniqsa, boshlang'ich sinflarda keng foydalaniladi. Tevarak atrofdagi predmet va hodisalar va ularning turli-tuman modellari (har xil tipdagi ko'rsatma- qo'llanmalar)

kuzatish ob'ektlari hisoblanadi. o'qitishning ko'rsatmali metodlarini o'qitishning og'zaki metodlaridan ajratib qo'yib bo'lmaydi. Ko'rsatma-qo'llanmalarni namoyish qilishni har doim o'qituvchining va o'quvchilarning tushuntirishlari bilan birgalikda olib boriladi [5]. O'qituvchining so'zi bilan ko'rsatma vositalardan birgalikda foydalanishning 4 ta asosiy shakli aniqlangan: 1)O'qituvchi so'zlar yordamida o'quvchilarning kuzatishlarini boshqaradi; 2)Og'zaki tushuntirishlar ob'ektning bevosita ko'rinmaydigan tomonlari haqida ma'lumotlar beradi; 3)Ko'rsatma-qo'llanmalari o'qituvchining og'zaki tushuntirishlarini tasdiqlovchi yoki konkretlashtiruvchi illyustrasiya bo'lib xizmat qiladi; 4)O'qituvchi o'quvchilar kuzatishlarini umumlashtiradi va umumiy xulosa chiqaradi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bugungi kun o'quvchisini zamon talablari asosida o'qitish lozim. Zero, yangi texnologiyalar zamonida dunyoga kelayotgan o'g'il-qizlar o'zining bir qator umumiy sifatleri bilan ajralib turadi. Turmush tarzimiz, qiziqish va xohish-istaklarimiz global makonda qariyb o'xshash tus olayotgan bir vaqtda kechagi o'qitish usullari bilan maqsadga erishib bo'lmaydi. hozirgi zamon umumiy o'rta ta'lim maktablari boshlang'ich sinf o'qituvchilari fan asoslari bilan qurollangan, dunyo qarashi keng, pedagogika, psixologiya va fanlarni o'qitish metodikasini chuqur o'zlashtirgan, zamonaviy texnologiyalardan xabardor shaxs bo'lishi kerak [6]. Ma'lumki, boshlang'ich ta'lim jarayoni juda murakkab jarayondir. Bu jarayonni hozirgi kunda davr talabi asosida tashkil etish, ya'ni uzluksiz ta'lim tizimida uzviylikni ta'minlash boshlang'ich sinf o'qituvchilaridan katta mas'uliyat, bilim va mahoratni talab etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Jumayev M.E. Matematika o'qitish metodikasi (OO'Y uchun darslik)Toshkent. . "Turon-Iqbol" 2016 yil 426b.
2. Jumayev M.E, Tadjiyeva Z.G`. Boshlang'ich sinflarda matematika o`qitish metodikasi. (OO`Y uchun darslik.) Toshkent. "Fan va texnologiyai" 2005 yil.
3. Jumayev M.E, Boshlang'ich sinflarda matematika o`qitish metodikasidan praktikum. (O O`Y uchun) Toshkent. "O`qituvchi" 2004 yil.
4. Jumayev M.E, Boshlang'ich sinflarda matematikadan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi. Toshkent. "Yangi asr avlodi" 2006 yil. 20 b/t.
5. Tadjiyeva Z.G.,Abdullayeva B.S.,Jumayev M.E.,Sidelnikova R.I.,Sadikova A.V.Metodika prepodavaniya matematiki.-T. "Turon-Iqbol" 2011. 336s.
6. M.Tojiev, M.Barakaev. A.Xurramov «Matematikani oqitish metodikasi». Toshkent 2017, 5b.
7. www.ziyonet.uz
8. www.Crytools.com
9. <https://ru.wikipedia.org/wiki/RSA>
10. http://www.ippd.univers.krasu.ru/bibl/pedagog_razvitie.